

Auschwitz [live] 70 de ani

TVR CLUJ *de colecție*

Coordonator:

ROMEO COUȚI

jurnalist TV senior

CUVÂNT ÎNAINTE

Pe Romeo Couți l-am întâlnit cu puțin timp în urmă. Ne-am văzut de vreo două ori câte 2-3 minute.

Când m-a sunat să îmi spună despre cartea „Auschwitz 70 de ani. ALive”, povestindu-mi în cateva cuvinte despre ce este vorba, cu puțină emoție în glas, așteptând răspunsul meu la rugaminta lui de a scrie cuvântul înainte, i-am spus direct, pe loc „Da!”. De ce?! Pentru că este vorba de Holocaust, pentru că este vorba de oamenii aceștia atât de speciali, supraviețuitori ai Holocaustului și pentru că acest subiect trebuie transmis din generație în generație de către noi toți pentru ca o asemenea oroare să nu se mai întâmple niciodată.

Înainte de a primi de la Romeo Couți manuscrisul cărții, știam, bănuiam, că va avea asupra mea un impact emoțional foarte puternic, dar mi-am asumat acest lucru și l-am parcurs până la capăt cu multă emoție, cu lacrimi din când în când, dar cu tărie să ajung până la capăt. Odată ajunsă la finalul cărții, mi-am reconsiderat puțin poziția și am văzut cartea ca pe un experiment jurnalist deosebit.

În cartea de față, Romeo Couți își face cu adevărat meseria de jurnalist, în calitate de coordonator al volumului și lasă prin aceasta o mărturie impresionantă despre un episod groaznic din istoria omenirii. Cred că gestul lui Romeo Couți trebuie recunoscut, apreciat și luat drept exemplu de către toți colegii jurnaliști de la noi, de a lăsa în urma lor ceva remarcabil, dincolo de realitățile cotidiene.

Au fost scrise multe cărți, au fost regizate multe filme, dar niciodată nu vor fi îndeajuns pentru a arăta, pentru a înțelege ce s-a întâmplat în timpul Holocaustului cu poporul evreu.

Holocaustul a fost și va rămâne o pată neagră în istoria secolului XX și în întreaga istorie mondială. Tragedia poporului evreu este cu atât mai mare cu cât, cunoscându-i pe evrei cu adevărat, realizezi ce oameni valoroși au fost și sunt, ce potențial formidabil au de a schimba lumea și de a face lucruri extraordinare.

Abordarea lui Romeo Couți este inedită prin faptul că îmbină transcrierea unor interviuri video realizate de echipa TVR Cluj, Thea Haimowitz și Sebesi Karen, cu implicarea prof.univ. dr. Andrei Marga, prof.univ.dr. Ladislau Gyemand și prof.univ. dr. Carol Iancu al caror aport a fost enorm în realizarea acestor materiale „document”.

„Auschwitz 70 de ani. ALive” a fost inspirată de materialele video realizate de studioul teritorial din Cluj-Napoca al TVR la împlinirea a 70 de ani de la tragedia de la Auschwitz. Materialele video realizate de echipa TVR Cluj sunt extrem de valoroase, iar cartea este o continuare și o completare firească a muncii echipei de la Cluj.

Titlul cărții conține cuvântul „ALive”, pe care coordonatorul volumului l-a scris pentru a sugera „supraviețuire”, dar și „o nouă viață” și nici că se putea ceva mai potrivit când vorbești de

supraviețuitori ai Holocaustului care au fost obligați cumva să înceapă o nouă viață, să o ia de la capăt.

„Auschwitz 70 de ani. ALive” conține mărturii zguduitoare ale supraviețuitorilor evrei din România, care au avut puterea să povestească familiilor zeci de ani mai târziu. Sunt interviuri ample care trebuie citite, cu toată durerea pe care o transmit și neînțelegerea minții omului normal pentru asemenea experimente oribile care s-au petrecut în istoria umanității.

Este remarcabil, de asemenea, efortul făcut de jurnaliștii de la TVR Cluj prin realizarea materialelor video care vor rămâne în arhiva națională pentru totdeauna ca un adevărat „asset” național.

Cartea „Auschwitz 70 de ani. ALive”, care a urmat acestor înregistrări video și transmisii live este un lucru firesc, este dorința autorului, după realizarea acestor materiale video, de a lăsa și negru pe alb ceea ce a simțit în timpul acestor filmări, felul în care l-au marcat.

Doina GRADEA

*director Pro TV Internațional 2004–2014,
membru al Consiliului de administrație al
Televiziunii Publice 2016 – prezent*

Nota: Citind cartea „Auschwitz 70 de ani. ALive”, m-am gândit de multe ori să îmi sun prietenii evrei, din Israel sau de prin toată lumea, și doar să le aud vocea, să știu că sunt bine. Scriu prefața la această carte pentru ei, le-o dedic din tot sufletul. Sunt oameni minunați și îi prețuiesc foarte mult. Toți au avut bunici, unchi, mătuși, părinți care trecut prin lagărele de concentrare.

MĂRTURII DIN INFERNUL HOLOCAUSTULUI

reporter Thea Haimovitz

**BRAUN VIOARA GABRIELA BONE MARGARETA MEZEI
GEORGE LECKMAN SOLOMON GOLDA MARKUS KLARA**

BRAUN VIOARA

„Eram câte o familie pe câte un raft”

Născută în 1926, deportată din Marghita. Dintr-o familie de 26 de membri doar ea și un frate au supraviețuit Holocaustului. Memoria ei este bântuită încă de amintiri triste, moarte și mizeria îndurată. Coșmarul nu a încetat nici până în prezent. S-a decis să povestească reporterului TVR Cluj despre amintirile triste și despre infernul lagărelor naziste.

Thea Haimovitz: Doamna Braun Vioara, o onoare să vă am cu mine și o încântare.

Vioara Braun: Mulțumesc.

T.H.: Suntem la Oradea. Suntem în sinagoga frumoasă din Oradea. Din păcate acesta este cadrul în care ne aflăm.

V.B.: Da și îmi este foarte cunoscut pentru că de aici am plecat cu cei doi frați ai mei.

T.H.: Câți ani aveau ei?

V.B.: Unul de 5 ani și celălalt de 10 ani.

T.H.: Este reală această poză? (reporterul indică spre un perete uriaș al sinagogii din Oradea pictat cu scene din vremea deportării, în care se pot vedea în spatele unui gard de sârmă ghimpată atât adulți cât și copii cu durere adâncă întipărită pe față și purtând steaua lui David în piept)

V.B.: Da.

T.H.: Aveați steaua lui David în piept?

V.B.: Da, era obligatoriu să purtăm. Până și cel mai mic copil trebuia să aibă steaua galbenă.

T.H.: Așa arătau? Este acesta un portret real a ceea ce s-a întâmplat la Auschwitz?

V.B.: Asta nu a fost la Auschwitz. Cred că a fost în drum spre, undeva spre Auschwitz sau la alt lagăr, deci nu acolo.

T.H.: Am înțeles. Avem aici o fetiță care este desculță. Erau copii desculți?

V.B.: Erau, desigur că da.

T.H.: Uite îngrijorarea pe fețele copiilor.

V.B.: Da. De exemplu, fratele de 5 ani a venit într-o zi cu niște bănuți și a spus „asta mi-a dat soldatul”.

– „Da de ce ți-a dat?”

– „M-a întrebat dacă vrei să fii prietenul meu?” (textul era deja marcat cu roșu)

– „Am spus... da. Apoi soldatul a întrebat cum mă cheamă?”

– „Și ce ai spus?”

– „Că Sabău Miclaș”

– „Pe tine te cheamă Sabău Miclaș?? Nu te cheamă Rozentzvai?”

– „Să mă bată?”.

Deci un copil de 5 ani a știut că nu are voie să spună un nume evreiesc pentru că o să fie bătut.

T.H.: Începem cu Începutul. Facem o serie de interviuri pentru TVR Cluj, pentru TVR în care vorbim despre Holocaust, un pic altfel. Intenționăm să menționăm tot ce a fost în perioada respectivă. Sunteți frumoasă, arătați minunat.

V.B.: Și după o operație grea de șold.

T.H.: Și ce energie simt aici în studioul din sinagoga din Oradea și energia vine de la dumneavoastră, nu de la mine. O să vorbim despre ce s-a întâmplat, ce simțim astăzi. Cum a afectat acest episod al Holocaustului întreaga dumneavoastră viață, ce s-a întâmplat cu copiii dumneavoastră. Dacă copiii și nepoții dumneavoastră sunt afectați de întâmplările prin care ați trecut în timpul războiului.

V.B.: Eu sunt din Marghita, cum am spus, 60 de km de Oradea. Acum e oraș, înainte era o comună agrară.

T.H.: În ce an v-ați născut?

V.B.: M-am născut în 1926, 30 septembrie. În localitatea Marghita o treime din populație erau evrei. Deci cam vreo 3.000 de evrei erau.

T.H.: Cum era viața acolo? Era o comună agrară. Ce se întâmpla acolo?

V.B.: De obicei erau târguri de păsări, de vite.

T.H.: Era viață frumoasă?

V.B.: Da, era până când au venit ungerii și au fost restricții. Nu se mai putea merge unde voiai. De exemplu, nu se găsea ceapă. Aveam un unchi la Șimleul Silvaniei și mergeam cu autobuzul împreună cu fratele cel mic ca să aducem de acolo ceapă. Nu era voie și jandarmii m-au întrebat ce am în geamantan. Am spus că am hainele copilului. Cel mic nici nu știa să vorbească bine, zicea „hagyma, hagyma” deci „ceapă, ceapă”. Nu au înțeles ce este în geamantan.

T.H.: Să revenim până la venirea ungerilor. Cum arăta familia dumneavoastră? Aveați frați?

V.B.: Da, aveam trei frați, unul la Budapesta și doi acasă.

T.H.: Mamă, tată, bunici?

V.B.: Aveam o bunică la București și ceilalți bunici erau din județul Sălaj, la Camăr. Aceia erau părinții lui tata.

T.H.: Cu ce se ocupau părinții dumneavoastră?

V.B.: Mama era casnică. Pe atunci la Marghita nu erau fabrici sau ceva cu care să te ocupi, iar tata lucra la morminte.

T.H.: Sculpta monumentele?

V.B.: Da.

T.H.: Asta se întâmpla în comunitatea evreiască sau sculpta monumente pentru oricine?

V.B.: Nu, pentru oricine.

T.H.: Era un artist?

V.B.: Nu, era mai mult muncitor.

T.H.: Trăiați bine?

V.B.: Destul de bine.

T.H.: Deci nu erați o familie foarte înstărită?

V.B.: Nu eram o familie bogată, nu eram nici foarte, foarte săraci.

T.H.: Erați fericiți?

V.B.: Da, eram fericiți, familie fericită.

T.H.: Părinții se înțelegeau bine?

- V.B.: Da, se înțelegeau bine.
- T.H.: Ce visați dumneavoastră în perioada aceea? Care vă erau planurile de viitor? M-ai țineți minte?
- V.B.: Eram tânără, abia aveam 17 ani când am fost deportați.
- T.H.: Ați fost îndrăgostită în perioada aceea?
- V.B.: Nu, în perioada aceea nu. Mai târziu.
- T.H.: Deci nu erați îndrăgostită. Mergeați la școală? Cum era școala la Marghita? Era o școală bună?
- V.B.: Era o școală bună. Profesorii erau cam legionari pe vremea aia.
- T.H.: Mergeați la școala evreiască?
- V.B.: Nu.
- T.H.: Deci era o școală cu toate naționalitățile?!
- V.B.: Fratele meu a apucat școala evreiască. A umblat doi, trei ani acolo dar după aceea nu a mai fost. Școala reformată și școala catolică erau separate.
- T.H.: Era un loc în care erau naționalități diferite.
- V.B.: Erau și din satele din împrejurimi.
- T.H.: Înțelegeți că vă întreb acest lucru pentru că vorbim despre ceva care s-a întâmplat în urmă cu '70-'80 de ani. Chiar dacă am învățat la istorie este bine să punem aceste întrebări pentru cei care nu cunosc toate aceste detalii. Deci viața era frumoasă? Nu era o viață foarte bogată, dar era o viață îndestulată.
- V.B.: Da, ca la țară.
- T.H.: Cum arăta casa dumneavoastră? Era o casă mare?
- V.B.: Nu.
- T.H.: Câte camere aveți?
- V.B.: Două camere, dar în curte au mai fost vreo trei familii.
- T.H.: Deci inițial ați fost o familie cu patru copii în două camere. Tatăl muncea ca să întrețină familia, iar mama avea grija de familie și viața era pașnică.

V.B.: Da, pe vremea aia încă da.

T.H.: Știți că dumneavoastră aveți toate șansele să îndepliniți acel *ad me'ah v'esrim* care înseamnă până la 120 de ani* și vreau aici în acest interviu în care noi vorbim despre ororile războiului și ororile istoriei, vreau să arătăm cum putem continua. Rolul interviului nu este acela să plângem deși în mod sigur vor fi și lacrimi când vom atinge unele subiecte. Este foarte greu să nu plângi. Au dispărut oameni, fac parte din istoria noastră. Ne urmăresc pe noi generațiile a doua, a treia, a patra. Ne urmăresc fără să fii fost acolo și de multe ori fără să fi știut cu adevărat ce s-a întâmplat. Cu toate astea, viața merge înainte și în afara noastră există o realitate care își cere tributul, își cere plata iar plata este prin fericire, prin bucurie, prin planuri de viitor.

V.B.: Noi spunem că iertăm, dar nu uităm.

T.H.: Exact. Iar noi discutăm acum pentru că vrem să visăm pentru viitor. Eu la vârsta mea, dumneavoastră la 88 de ani.

* Notă: urarea evreiască tradițională și foarte frumoasă cu ocazia aniversărilor și a zilelor de naștere. Urarea „să trăiești până la 120 de ani!” are o vechime de mii de ani, își are originea în Torah și reprezintă vârsta pe care a atins-o Moshe – Moise. În decursul miilor de ani, această urare a sunat în multe urechi profane și lipsite de viziune ca o profecie greu de atins. Împrăștiați în toate colțurile lumii, oamenii au folosit această urare tradițională neîncetat și au crezut în ea mai ales în secolele în care media de viață a omului nu depășea 30-40 de ani și când vârsta de 120 ani de viață aparținea de domeniul imaginației. Astăzi, studiile și previziunile pentru secolul 21 prezentate de tot mai multe reviste de specialitate indică cu claritate că omenirea este destinată să atingă în decursul acestui veac cu ușurință vârsta de 120 de ani și chiar s-o depășească! Probabil că deloc întâmplător, mulți dintre cercetătorii și oamenii de știință care și-au dedicat cu fervoare viață studiilor sănătății și longevității aparțin poporului evreu adică exact acest popor care nu a uitat niciodată că s-a născut și a fost educat prin prisma și în sânul acestei urări de a trăi până la vârsta de 120 de ani.

Vreau să visăm pentru viitor și să facem un plan. Ce facem până la 120 de ani. E o viață de om în fața noastră, nu?

V.B.: Da, să fie pace, să putem trăi.

T.H.: Am o presimțire că dumneavoastră fiind o supraviețuitoare, dumneavoastră aveți rețeta și dumneavoastră ne serviți nouă de inspirație. Dar revenim la Marghita. Deci totul părea calm. Erau profesorii legionari? Cum se manifestau ei? Ce însemna legionari?

V.B.: Noi știam ce este.

T.H.: Antisemiți.

V.B.: De exemplu, la note.

T.H.: Vă dădeau note mai mici?

V.B.: Dădeau note mai mici. Erau care mai dădeau palme.

T.H.: Vă băteau la școală? Numai pe evrei?

V.B.: Nu, pe toată lumea.

T.H.: La note, vă persecutau doar pe voi?

V.B.: Da, mai mult.

T.H.: Câți profesori erau legionari?

V.B.: Erau doi bărbați. Era unul care era la clasele mai mici, la 1-4 și unul care era la clasele mai mari.

T.H.: Vă era frică de ei?

V.B.: Nu știam noi încă atunci ce înseamnă să îți fie frică. Căutam să nu dăm ocazia să ne persecute.

T.H.: Erați frumoasă?

V.B.: Nu cred.

T.H.: Nu credeți că erați frumoasă?

V.B.: (râde) Eram tânără... nu știu.

T.H.: Erați o tânără elegantă, erați o tânără fericită?

V.B.: Da.

T.H.: Și au venit anii 1939-1940. Ce ți-neți minte din perioada aceea?

V.B.: Eu am fost plecată chiar în vara aceea, la bunici, la Camăr care este în județul Sălaj. Eram în costum de pionier cum era pe atunci. Pe vremea aceea nu aveam 14 ani și nu aveam legitimație. Dar între timp a trebui să ascund costumul de pionier pentru că au venit ungarii.

T.H.: Să nu păreți româncă sau să nu păreți evreică?

V.B.: Niciuna, nici alta. Vorbeam ungurește. De fapt, acasă vorbeam ungurește cu părinții. Pe urmă am venit de acolo cu greu, cu căruța am venit înapoi de la Marghita.

T.H.: Bunicii au fost și ei deportați?

V.B.: Da.

T.H.: Unde?

V.B.: La Auschwitz. Nu au mai venit. Nu s-au mai întors.

T.H.: Unde vă petreceați vacanțele de vară?

V.B.: În Sălaj sau la Șimleul Silvaniei unde era un frate de a lui tata. Și familia aceea a fost deportată.

T.H.: Câți membri ai familiei ați pierdut? Câți au murit în Holocaust?

V.B.: Nu aș putea să spun. Foarte mulți. Deci toată familia.

T.H.: Mamă, tată...?

V.B.: Mama, tata, cei doi frați.

T.H.: Câți ani aveau copiii?

V.B.: 5 ani și 10 ani.

T.H.: Deci erați o familie cu 2 părinți și 4 copii. Dumneavoastră și trei frați.

V.B.: Da, dar fratele cel mare a fost dus mai repede. A fost și el la Auschwitz. A fost expulzat din Budapesta. A venit acasă. Noi am fost deportați în mai, el deja din aprilie împreună cu alți tineri.

T.H.: Deci din toată familia dumneavoastră de 2 părinți și 4 copii, v-ați întors dumneavoastră și fratele cel mare. Din

familia dumneavoastră apropiată 4 persoane au dispărut.
Au fost uciși.

V.B.: Au rămas în Auschwitz. Au fost gazați în crematoriu la Auschwitz precum și cei doi bunici și încă doi frați de-ai tatălui care locuiau acolo în aceeași comună cu bunicii.

T.H.: Cei doi frați erau căsătoriți?

V.B.: Da.

T.H.: Aveau și ei familii?

V.B.: Unul avea 3 copii, altul 4.

T.H.: Cu tot cu soții?

V.B.: Cu toții au fost deportați. Niciunul nu a venit acasă.

T.H.: Acum la 88 de ani vreți să îi numărăm împreună? Nu i-ați numărat niciodată.

V.B.: Nu știu, nu.

T.H.: Eu zic să îi numărăm. Poate la 88 de ani să știm și noi câți au fost în total. Mama, tata, doi frați, doi bunici, doi frați ai tatei cu două soții. Deja sunt 10.

V.B.: Unul dintre frați avea 3 copii, altul avea 4 copii.

T.H.: 17 persoane. Toți la Auschwitz?

V.B.: Da.

T.H.: Nu i-ați numărat niciodată până acum?

V.B.: Nu.

T.H.: De ce?

V.B.: Nu am găsit de cuviință să știu numărul. Știam că sunt mulți. Mai era și de lângă Huedin o soră a mamei cu soțul și cu 2 copii.

T.H.: 21.

V.B.: Erau mai apropiați. Câte rude au fost, asta nu aș putea să spun.

T.H.: Deci dintr-o familie de 23 de persoane v-ați întors dumneavoastră cu fratele și 21 de persoane au fost ucise la Auschwitz.

V.B.: Da.

T.H.: Oare de ce nu i-ați numărat niciodată? Erau prea mulți?

V.B.: Erau prea mulți și nu m-am gândit că ajută la ceva.

T.H.: Copiii dumneavoastră i-au numărat vreodată?

V.B.: Nu. La început nici nu am povestit copiilor. Celor 2 băieți pe care îi am. Multă vreme nu am putut să povestesc despre Auschwitz. Cu timpul am reușit, iar ei într-un final au și fost în vizită la Auschwitz.

T.H.: Vorbiți astăzi deschis despre Auschwitz?

V.B.: Da, astăzi vorbesc deschis.

T.H.: Haideți să ne întoarcem înapoi. Erați cu mama, tata. V-ați întors de la Sălaj acasă. Când vi s-a pus steaua lui David în piept?

V.B.: Aș putea să spun, în 1944. Era o lege când trebuia pusă, dar nu mai țin minte exact.

T.H.: V-ați simțit vinovată că erați evreică?

V.B.: Nu.

T.H.: V-ați simțit mândră că erați evreică?

V.B.: Nu aș putea nici asta să spun. Aveam prieteni și unguri și români, deci nu făceam diferență.

T.H.: În familie practicați religia? Țineați serile de *Yom Shishi*?

V.B.: Da, da.

T.H.: Tata era un om religios? Avea *Kippah*?

V.B.: Da. Mai mult cu pălărie mergea. La sinagogă eventual își punea, nu eram extra ortodocși ca să spun așa, dar țineam *Kosher*.

T.H.: Mâncăți *Kosher* acasă?

V.B.: Da, mâncam. Eu cu fratele mai mâncam.

T.H.: Deci ați avut o identitate evreiască bine determinată.

V.B.: Mergeam la sinagogă, tata și fratele trebuiau să meargă.

T.H.: Și a venit anul 1944. Ce s-a întâmplat în Marghita în

anul 1944? A venit legea cu steaua lui David. Ați pus-o în piept?

V.B.: Da.

T.H.: De unde ați făcut rost? V-au dat ei sau v-ați făcut voi?

V.B.: Am făcut eu. Am făcut pentru toată familia. Am cusut steaua. Eram obligați să o punem și am făcut pentru toată familia. Dacă ne prindea fără...

T.H.: Ați început să umblați cu steaua. Ce s-a întâmplat? Care erau restricțiile care au intrat în vigoare în Marghita în perioada respectivă?

V.B.: Evreii nu aveau voie să practice anumite meserii. Eram mulți evrei în Marghita.

T.H.: Țineți minte numărul evreilor din perioada respectivă?

V.B.: Aproape vreo 3.000, deci o treime din populație erau evrei.

T.H.: Cât numără astăzi comunitatea evreiască din Marghita?

V.B.: Nu știu asta. Noi eram tineri. Era obiceiul ca băieții să meargă la școala evreiască. Eu, de exemplu, nu vorbesc *idiș* (*yiddish*) și nici mama mea nu vorbea. Numai băieții pentru că ei umblau la școală. Învățau *Talmudul* (n.r. text central al iudaismului rabinic). Acolo nu era o comunitate cum este aici în Oradea.

T.H.: Ați cusut stelele lui David, le-ați pus pe hainele tuturor inclusiv pe hainele celor mici.

V.B.: Și pe palton și pe haină, pe toate hainele pe care le purtam.

T.H.: Cu ce culoare trebuia să coaseți steaua lui David?

V.B.: Am cusut cu galben.

T.H.: Ați continuat să mergeți la școală, afacerile au continuat ca de obicei până când într-o zi ce s-a întâmplat?

V.B.: Până când au venit deportările. Eram adunați într-o hală a cizmarilor unde aveau cizmarii o sală mare în care erau

expuse cizme și acolo am fost strânși de jandarmi, adică în ungurește le spunea „kakastollas”, jandarmi cu pană de cocoș la pălărie.

T.H.: Au venit acasă la dumneavoastră? Când v-au luat de acasă?

V.B.: Da, au venit acasă. Ne-au dus pe toți. Ni s-a spus că trebuie să ne pregătim.

T.H.: Cu ce scop?

V.B.: Ne-au spus că ne duc la muncă. Asta de fapt ziceau și la Auschiwitz când am ajuns. Când ne-am pregătit, au spus că avem voie să ducem lucruri care încap într-un rucsac. Eu am cusut rucsac și pentru copii și pentru toată familia.

T.H.: Ați cusut dumneavoastră rucsac din material?

V.B.: Da, din material. Eu aveam materiale pentru zestre. Am avut materiale care erau de diferite culori din care făceam fața de masă pentru bucătărie. Din materialul acela am făcut rucsacuri pentru fiecare în care am pus alimente și haine. Atât se putea lua cu noi. Apoi ne-au dus într-o sală a cizmarilor și ne-au ținut acolo. Pe urmă cu vagonul de marfă ne-au adus aici la Oradea la ghetou. Ghetoul din Oradea era pe lângă sinagogă, deci cartierul acesta era evreiesc. Noi, din-mprejur, din orașele Marghita, Săcuieni, Salonta. O parte în fabrica de cărămidă și cealaltă într-un depozit de cherestea. Familia mea, a fost în cea de cherestea care este în cartierul Rogerius.

T.H.: Deci, v-au luat... câte persoane erați? Țineți minte?

V.B.: Toți. Toți evreii din Marghita mai puțin cei care au luptat în Primul Război Mondial și care au primit debit de tutun. Ei și familia lor au rămas acasă.

T.H.: Au fost deportați 3.000 de evrei din Marghita mai puțin o familie. Marghita a rămas nepopulată?

- V.B.: Au fost aduși din sate. De exemplu, toți medicii au fost evrei. Marghita a rămas fără medici.
- T.H.: Și toți cei 3.000 de evrei mai puțin o familie au ajuns în Oradea și au fost împărțiți în două părți. Fabrica de cărămidă și fabrica de cherestea. Dumneavoastră ați ajuns la fabrica de cherestea.
- V.B.: Nu era fabrică, ci era depozit de cherestea și *noi am fost plasați pe rafturile acelea unde se puneau lemnul. Eram câte o familie pe câte un raft.* Erau și evrei din satele vecine.
- T.H.: Unde erau toaletele?
- V.B.: Erau latrine.
- T.H.: Vi se dădea mâncare?
- V.B.: Mâncare nu ne dădea la ghetou pentru că mâncam ce duceam de acasă. Ghetoul era împrejmuț și eram păziți de jandarmi. Nu aveam voie să ieșim și la fel nimeni nu avea voie să intre. Noi puneam niște pietre care erau acolo ca să facem foc pentru niște macaroane. Mâncam doar ce am adus de acasă.
- T.H.: Cât timp ați stat în ghetou?
- V.B.: Din 5 mai până în 25 mai. Aproape 3 săptămâni.
- T.H.: Când ce s-a întâmplat?
- V.B.: Ne-au dus de acolo din ghetou. Au adus trenul de marfă în care transportau animale. Lângă Parcul Bălcescu au fost aduse vagoanele astea unde am fost băgați câte 80-90 de persoane într-un vagon.
- T.H.: Cum stăteați acolo? În picioare, pe jos?
- V.B.: Noi tinerii stăteam în picioare. Nu prea îi lăsam pe bătrâni că nu era loc și acolo începea mai mult durerea psihică decât cea fizică. Ne dădeau două găleți în care să ne facem nevoile. Puneau o găleată cu apă în vagon. Cum eram și eu tânără de 17 ani ne țineam cât puteam, dar până la urmă

a trebuit să facem în fața băieților care ne-au curtat. Deja eram psihic complet distruși.

T.H.: Cum dormeați în vagoane?

V.B.: Cum puteam. În picioare. Se mai ridica câte unul și ne lăsau să stăm și noi jos.

T.H.: Ce ați mâncat?

V.B.: Ce ne-a mai rămas de acasă.

T.H.: Deci ați călătorit fără mâncare, fără nimic?!

V.B.: Fără mâncare 5 zile. În 25 mai am pornit de la Oradea și am ajuns în 29 mai la Auschwitz.

T.H.: Dar cum de țineți minte atât de bine datele? Am vorbit cu alte persoane, nu mai țin minte nimic.

V.B.: Nu toate. Sunt unele pe care le țin minte. De exemplu, eu fac comemorarea părinților în 29 mai pentru că știu că atunci când am ajuns acolo, ei au fost imediat duși, gazați.

T.H.: Deci ați călătorit 5 zile. Se știa unde vă duceți?

V.B.: Nu. Ne-am spus că la muncă.

T.H.: Trenul a mers în continuu 5 zile.

V.B.: La Koshov în Serbia am fost predați nemților. Până la Koshov eram păziți de jandarmii maghiari și acolo ne-au predat. Ușile erau ferecheate. Ei le-au deschis și ne-au predat nemților.

T.H.: Deci timp de 5 zile nimeni nu a intrat și nu a ieșit din vagon. Ați fost împreună cu toata familia. Ce făceau cei mici?

V.B.: Plângeau.

T.H.: Au plâns 5 zile în continuu?

V.B.: Nu chiar. Mai dormeau, depinde. Era o femeie care a născut în vagon.

T.H.: A născut o femeie în acele 5 zile, în vagon?

V.B.: Da.

T.H.: Ați ajutat-o să nască?

V.B.: Femeile care erau acolo, nu noi tinerii.

T.H.: Și cum au tăiat cordonul ombilical?

V.B.: A rămas acolo până la Auschwitz.

T.H.: Dumnevoastră ați asistat la o naștere în vagon în drum spre Auschwitz?

V.B.: Noi nu ne uitam, dar au făcut acolo un grup care ajuta. Se ținea o pătură să nu vadă copiii.

T.H.: Erau cunoștințe dintre ale dumnevoastră din Marghita?

V.B.: Nu știu. Nu mai țin minte care i-a fost numele. Știu că a fost acolo și a rămas în vagon până la Auschwitz. Prima dată când am ajuns la Auschwitz, la Birkenau bărbații au fost despărțiți.

T.H.: Deci după 5 zile ați ajuns la Birkenau sau la Aushwitz?

V.B.: Erau împreună, apropiate. Am ajuns acolo în 29.

T.H.: V-ați dat jos din tren?

V.B.: Da, toata lumea era dată afară. Pe bărbați îi puneau într-o parte și îi duceau la alte lagăre.

T.H.: Și acolo a avut loc separarea. Tatăl dumnevoastră de restul familiei.

V.B.: Da.

T.H.: Ce s-a întâmplat cu tata?

V.B.: După aceea a fost în Ebensee (Austria) și a supraviețuit un timp, dar prin ianuarie am auzit că nu a mai suportat și a murit acolo.

T.H.: Deci el a murit de muncă, de epuizare?

V.B.: Da, de muncă, epuizat. Iarna, în zăpadă, nu știu ce au făcut acolo și nu a mai supraviețuit.

T.H.: Dumnevoastră cu mama și frații mai mici în a doua categorie.

CUPRINS

- 5 Cuvânt înainte *de Doina Gradea*
- 9 Introducere *de Andrei Marga*
- 35 Mărturii din infernul HOLOCAUSTULUI
reporter Thea Haimovitz
Braun Vioara „*Eram câte o familie pe câte un raft*”
Gabriela Bone „*De ce credeți că vorbesc despre Auschwitz?*”
Margareta Mezei „*Am Yisrael Chai! (Oamenii din Israel trăiesc)*”
George Legman „*M-am născut într-un lagăr*”
Salamon Golda „*Să treacă ziua de azi și să vină cea de mâine*”
Markus Klara „*Hodie mihi, cras tibi*” (*Azi pentru mine, mâine pentru tine*)
- 173 ALive TVR CLUJ Auschwitz 70 de ani
cu Andrei Marga, Carol Iancu și Ladislau Gyemant
moderator Sebesi Karen, producători Emilia Avram, Adrian Rozenberg.
- 249 Gânduri
Thea Haimovitz, Sebesi Karen, Emilia Avram, Mihaiela Ilea
- 265 Cuvânt de încheiere *de Romeo Couți*
- 269 Final
- 275 Scurtă prezentare
a invitaților prezenți în emisiunile realizate la Auschwitz

LINK-URILE CU ÎNREGISTRĂRILE VIDEO

Mărturii din infernul Holocaustului

Salamon Golda - <https://www.youtube.com/watch?v=xQsxn9JQZog>

Margareta Mezei - https://www.youtube.com/watch?v=btKKt_JZ36o

Vioara Braun - <https://www.youtube.com/watch?v=Eashyg3p8LQ>

Gabriela Bone - <https://www.youtube.com/watch?v=IhwZZ2KjG2k>

Klara Markus - <https://www.youtube.com/watch?v=mFPFiSzkyQ4>

George Legman - <https://www.youtube.com/watch?v=1xSD71sMTB0>

Emisiune Auschwitz - 26 ianuarie 2015, comemorare 70 de ani

https://www.youtube.com/watch?v=kKoR_IhWjAw

Emisiune Auschwitz 27 ianuarie 2015, ora 10,00 comemorare 70 de ani

<https://www.youtube.com/watch?v=WZZ0lcDmfrs>

Emisiune Auschwitz 27 IAN 2015, ora 17,00,

Ziua Internațională a Holocaustului, ceremonie transmisă de TVR Cluj

<https://www.youtube.com/watch?v=e50XHJTAL8>

ECHIPA EDITORIALĂ:

Romeo Couți – *coordonator proiect*

Emilia Avram – *producător*

Adrian Rozenberg – *producător*

Thea Haimovitz – *moderator*

Sebesi Karen – *moderator*

Mihaela Ilea – *coordonare transmisii Auschwitz studio TVR Cluj*

Cristina Berceanu – *coordonare transmisii Auschwitz, studio TVR Cluj*

ECHIPA TEHNICĂ ȘI ARTISTICĂ

care a realizat transmisiile live de la Auschwitz:

Cristian Balaș – *director de imagine TVR Cluj*

Flavius Opruță – *operator producție TVR Cluj*

Ion Cosmin Ferent – *operator producție TVR Cluj*

Florin Mureșan – *inginer emisie TVR Cluj*

Ovidiu Păcurar – *inginer sunet TVR Cluj*

Răzvan Bădescu – *regizor emisie TVR Cluj*

Daniel Țăranu – *cameraman TVR Cluj*

Bogdan Todea – *tehnician de echipamente TVR Cluj*

Adrian Baci – *tehnician de echipamente TVR Cluj*

Aurel Han – *conducător auto TVR Cluj*

Florin Dorobanțu – *inginer TVR București*

Sorin Hinceri – *Conducător auto DSNG București*

Matei Sandu – *tehnician video TVR București*

Libris
EDITORIAL
Respect pentru oameni și cărți

Pentru comenzi și detalii:

SC LIBRIS EDITORIAL SRL
str. Mureșenilor nr. 14, Brașov, cod 500030
tel.: 0268.477.799
e-mail: editura@libris.ro

www.libris.ro

Tipărit la:

www.gpo.ro

